

ROZBIEŻEĆ SIĘ (52) *vb pf*

się (42), się (10).

o oraz pierwsze e jasne; drugie e z tekstów nieoznaczających é.

W temacie *praet*: -bieg- (26), -bież- (15); -bieg- *MiechGlab, RejZwierz, BibRadz, RejPos, RejZwierc* (3), *BudBib, ModrzBaz, StryjKron*; -bież- *OpecŻyw, LibLeg, WróbŻółt, LeszczRzecz, SkarŻyw* (2), *CzechEp, SarnStat* (2), *PowodPr, CzahTr*; -bieg- : -bież- *Leop* (2:1), *BielKron* (10:1), *RejAp* (3:1), *ActReg* (1:1).

inf rozbieżeć się (2). ◇ *fut* 3 sg rozbieży się (1). ◇ 3 pl rozbieżą się (9). ◇ *praet* 3 sg m rozbiegł się, rozbieżał się (2). *f* rozbieżała się (1). *n* rozbiegło się, rozbieżało się (7). ◇ 3 pl m pers rozbiegli się, rozbieżeli się (15). *subst* rozbiegły się (4), [rozbieżały się, rozbieżali się [cum N pl: pisma; może błąd zamiast: rozbieżały się].] ◇ *plusq* 3 sg m był się rozbieżał (1). *n* rozbiegło się było (1). ◇ 3 pl m pers byli się rozbiegli (4). *subst* były się rozbiegły, były się rozbieżały (3). ◇ *con* 3 pl m pers by się rozbieżeli (1). ◇ *part praet act* rozbiegszy się (1).

Sł stp: rozbiec się, rozbieżeć się, *Cn* w innym znaczeniu s.v. *rozbiegam się, Linde XVI* (dwa z niżej notowanych przykładów) – *XVIII w.*: rozbiec się, rozbieżeć się.

1. O co najmniej dwóch podmiotach: opuścić jakieś miejsce, udając się w różne strony; *dispergere Vulg; transire PolAnt* (43) :

a. *Gromadnie* (42) :

α. O ludziach (37) : *Gdysz therasz lyatha przeŕlego vyelye szyą lvdzy roŕbyezalo y vyelką ŕzya skoda sthala w Valaŕkyey zyemy, przesz voyŕską roŕzmaythych lvdzy LibLeg 7/8v; Leop Act 8/4; RejZwierz 47v; Bellifaryus przyŕzedŕzy z Grecyey/ przywioldł mieŕzczány záŕię do Rzymá ktorzy ŕie byli rozbiegli BielKron 163, 229v, 255v; [ListyPol I 1532/19].*

rozbieżeć się od kogo [= *kogo opuszczając*] (2): *A gdy Sámuel czekał do ŕiedmi dni według vmowy/ rozbiegł ŕie lud od niego á pokrył po iáŕkiniach BielKron 64v; RejPos 104v.*

rozbieżeć się po czemu [= *w jakim celu*] (1): *Powiedział mu poborcá/ á miły woycie wŕzák to wielka wieŕ/ ieŕt tám kilká ŕet pogłowia. Powiedział woyt [...]/ Byłóć [...] kráŕŕŕzey czełádzi niemáło/ áleć ŕie rozbiegło po robotam RejZwierc 39.*

rozbieżeć się po czym (1): *Leop 3.Reg 22/17 cf W porównaniu.*

rozbieżeć się dokąd (3): *Poŕły wŕŕędzye rozŕyłay do poŕtronnych pánow. [...] To pieniędzy ŕzukáiąc rozbieżą ŕie wŕŕędzye. RejWiz 69v; żony/ dziatki/ kthore ŕie były rozbiegły nád morŕkie miáŕtá/ záŕię z rádoŕcią przybiegły. BielKron 251; ActReg 121.*

rozbieżeć się skąd (2): *BielKron 245v; Dopiero wŕzyŕcy ŕie fałŕzow onych záwŕtydziwŕzy/ ŕpuŕciwŕzy oczý/ z ŕádu ŕię rozbieżeli SkarŻyw 391.*

W przeciwstawieniach: »rozbieżeć się ... przybiec, przyŕŕć« (2): *[Trasybulus] wzyął miáŕto Atheny/ [...] wŕzyŕcy záŕię przyŕzli ktorzy ŕie byli rozbiegli. BielKron 121, 251.*

W porównaniu (1): *Widziałem wŕŕyŕtek lud Iŕráelŕki/ á on ŕie rozbieżał po gorách/ iákoby owce gdy páŕterzá niemáŕz Leop 3.Reg 22/17.*

Zwrot: »rozbieżeć się precz« [*szyk zmienny*] (2): *Woyŕko ráno widzac ŕciętego Hetmáná/ záŕtrożywŕzy ŕie precz ŕie rozbiegło RejZwierc 154v, 80.*

Przen (1) :

Fraza: »aż się gwiazdy z nieba rozbieżą« = *do świtu (1):* siedzieć w nocy trzeba/ Naléwać winá łczodrze: aż łye gwiazdy z niebá Rozbieżą *PudłFr* 74.

αα. *Rzucić się do bezładnej ucieczki; diffugere Miech (15) :* GDy ty będziesz raczył powstác miły pánie będą łnádnie rołprołłeni łprzełwnicy twoi/ á márnne łie rozbieżą łedno ná łámo łrogie wezrzene twoie. *RejPs* 97; *Diar* 67; W kazánie łáki łię defłdž wielki z łyłkánim y gromy pułłcił: łfz łię łhłieli włzyłcy rozbieżec. *SkarŻyw* 545.

rozbieżec się od czego [= od kogo, tj. przed kim] (1): Tedy łie przepráwił [*Judas*] do nich náprzod łam/ a włlythek lud zá nim. Y rozbiegli łie włlyłtcy Pogáni od obłiczą łch *Leop* 1.*Mach* 5/43.

rozbieżec się przed kim [= uciekając przed kim] (1): [*król Bolesław*] wtárgnáł do łch [*Rusaków*] łiemie/ rozbiegli łie włlyłtcy po łefie przed nim. *BielKron* 353v.

rozbieżec się po czym (2): *BielKron* 353v; łezdni łákże rozbieglży łię/ y tu y owdzie po polu/ vłiekli do Azotu *BudBib* 1.*Mach* 10/83.

rozbieżec się dokąd (1): Rozbiegli łie thedy włlyłtcy gdzie ktho mołł *BielKron* 308.

Zwrot: »rozbieżec się rožno [= w rózne strony]« [*szyk zmienny*] (2): *BielKron* 191v; Genuenes z Weneti co łám portu łtrzegli/ Przenáięci od Turkow rožno łię rozbiegli. *StrykKron* 602.

Szereg: »rozbieżec się i pouciekać (a. uciec)« [*szyk 1:1*] (2): APołtolowie gdy to wzrzeli/ włlyłtcy opułciwłly onego vciekli/ łj rozbieżeli łie *OpecŻyw* 107; łamże gdy była bithwa włlyłtko ono mnołstwo poimanych rozbiełło łie y pouciekałło do łállow blłłkich *MiechGlab* 7.

Przen (4) : Y łtáły łie wnet błlyłkáwice/ głófy/ y gromy [...]. A włzelkie łnuły łie rozbieglý/ á gory nie były náleżony ná łmieyłcach łwoich. *RejAp* 138v, 139v.

rozbieżec się przed czym (1): Przed łáłnołcią kłora łzłá przed nim rozbieglý łie obłoki ony *BibRadz Ps* 18/13.

Zwrot: »precz się rozbieżec« (1): gory i łnuły precz łie rozbieglý *RejAp* Dd4.

ββ. *Znaleźć sobie inne, dalekie od siebie miejsce zamieszkania (3) :*

rozbieżec się dokąd (2): *BielKron* 434; Bo gdy dlá przenáłładowánia [...] vcłniowie Chryłtułowi [...] vłiekáli/ rozbieżeli łię daleko/ łfz drudzy do Antyochiey zábieżeli *SkarŻyw* 536.

Zwrot: »po łwiece się rozbieżec« (1): (*koment*) Niepryáciele [!], czułz żydy łam ná vciekanie [*Ps* 88/24]) tho łeft aby łie po łwiece rozbieżeli. *WrółŻółt* ee4.

γγ. [*Opułłcić pracodawcę:* Rozbieżeli się łam wšyłtcy náprzód komornicy *ListyŻygmAug* 1562/360; *LustrRus* I 177.]

β. *O zwierzętach (też fantastycznych) (5) :* ribly łie barzo boią tego [*ryby miecznika*], bo łma pod łkrzelem łeden łak: [...] á gdy go pobaczą/ tedy łie rocbieżą [!]. *FałZiół* IV 36a; Lew złłczenięty łwemi rozbieży łie nábywáiąc żywnółci łwoich *RejPs* 152v; *RejWiz* 65v.

rozbieżec się między kogo (1): Otho z gęby łmokowey [...] wylży łákoby łhrzy záby łuchow nieczyłtych/ á rozbieżeli łie łiedzy krole łiemłkie *RejAp* 137v.

Przen (1) : Vderzą pałtyrza/ a włlyłtki łie owce rozbieżą łoié łrzdoy. *OpecŻyw* 97v.

b. *O dwóch osobach (1) :*

Zwrot: »rozbieżec się rozno [= w różne strony]« (1): Káftor y Polux [...] gonili Parifá/ ále prze nawáłność morłką rozbiegli fie rozno ná łtrony *BielKron* 56.

»rozbieżec się na strony« (1): *BielKron* 56 cf »rozbieżec się rozno«.

2. Rozsunąć się w różne strony; przén (4) :

Fraza: »koła się rozbieżały (a. rozbieżą)« = *zaczęło się (zacznie się) dziać źle (4):* *RejZwierz* 138v; A to ielzcze onych czáfów to mowił/ gdy fię koła vftaw ludzkich/ łłowo Boże tłumiących/ nie ták były rozbieżały. *CzechEp* *2; *PowodPr* 55; Bo nie záhámuieźli więc wczás koła z gory Rozbieżałi fię wšytkie wierę wáruy łkory. *CzahTr* C2.

3. Pojawić się i objąć wielu ludzi, stać się udziałem wielu podmiotów (4) : Azałz fie nie rozbieżało łwowoleńftwo ludzkie/ prze niedzierzenie łądów W. K. zacności *LeszczRzecz* A4; [*LorichKosz* 161v (*Linde*)].

Zwrot: »miedzy ludźmi, w ludziach się rozbieżec« (1:1): IZ fie to między ludźmi rozbieżało/ że ieden drugiego ná poiedynek wyzywał/ nád práwo Krześciiańłkié/ tedy vchwalamy/ áby [...] *SarnStat* 154, 522; [niźli żeby tu teraz Jej kró(łewska) m(łłość) przyjachać miała [...] dla złych językow, ktore się teraz miedzy ludźmi niepowścigłiwie rozbieżały. *ListyPol* II 1548/86].

a. O wiadomościach, tekstach: stać się znanym (1) : [A gdy fie rozbieżała powieść oney rzeczy/ zbiegła fie wielkość ludzi *GilPos* 104v.]

rozbieżec się od kogo [= kto puścił wiadomość] (1): Od Starosty Sniatyńskiego rozbiegło się cos było *ActReg* 113.

[*Zwrot:* »rozbieżec się między ludzie«: Iż się rozbieżali między ludzie pisma, które w druki sine consensu magistratus czynią [...] przeto opatrzyć to, jakoby tych pism do druków sine consensu magistratus żaden nie ważył się wydawać *AktaSejmikPozn* 1590/151.]

4. Nabrać rozpędu w biegu; przén: wciągnąć się do pracy (1) : Znam niektore co wdawłzy fię pilnie w náuki/ ále gdy fie nalepiey rozbiegli [*e cursu ipso*]/ dáli fię oderwác do inłzych łpraw zkądby iáki pożytek mieli. *ModrzBaz* 133.

Synonimy: **1.a.** rozłecieć się, rozłeżć się, rozpierzchnąć, rozpierzchnąć się, rozproszyć się, rozskoczyć się, rozstrzelić się, rozsypać się.

Formacje współrdzenne cf BIEŻEĆ.

Cf **ROZBIEGLY**, [**ROZBIEŻAŁY**], **ROZBIEŻANY**, **ROZBIEŻENIE**, **ROZBIEŻENIE SIĘ**, **ROZBIEŻONY**

KW, (LWił)